

materiale tillader konklusioner) i tiden omkring 1300 i hvert fald rent formelt har stræbt efter at overholde den internationale kirkerets bestemmelser.

Selvom læseren sine steder kan have en vis tvivl om berettigelsen af dette i nyere svensk kirkeretsforskning efterhaanden almindelige princip konsekvent at sammenstille svensk *praxis* med international *teori* (bl. a. tages der overhovedet ikke stilling til, hvor forskelligt jordejendomssager processuelt behandlede Europa over: som i England Common Law-domstolene ufravigeligt hævdede deres monopol, fastholdtes i hvert fald i dansk senmiddelalder tilsvarende, at jorddele alene hørte under de verdslige retter), repræsenterer dette arbejde i sin beundringsværdige grundighed et betydeligt skridt frem. Det er i udpræget grad retsteoretisk; om f. x. alienationsbestemmelsernes fremtrængen i Norden (ogsaa i Norge og i Danmark, hvis rigere kilder overhovedet ikke er inddraget i arbejdet) kunde staa i forbindelse med, at en mere bevægelig økonomi havde medført, at jord i langt større udstrækning end tidligere kom paa det frie marked (jfr. hertil de danske landskabsloves forsøg paa at give slægten forkøbsret), er en problemstilling, der ganske falder udenfor forfatterens synsvinkel.

Tilbage sidder læseren med det indtryk, at en svensk disputats primært har til formaal at dokumentere præces' lærdom og skarpsindighed, og paa denne baggrund kan man fuldt ud gratulere dr. Strandberg med veludført arbejde.

TROELS DAHLERUP

GORDON LEFF: Paris and Oxford Universities in the Thirteenth and Fourteenth Centuries. An Institutional and Intellectual History. New Dimensions in History, Essays in Comparative History. New York, London, Sydney, John Wiley & Sons, 1968. xii + 332 s. Ill. 75 sh. Paper 31 sh.

Der findes allerede en lang række oversigter over middelalderens åndshistorie; Gordon Leff har tidligere udgivet en sådan i Penguin Books (Mediaeval Thought, 1958). Hans nye bog adskiller sig på fordelagtig vis fra sine forgængere ved at lægge et andet – og væsentligt – synspunkt til grund for fremstillingen. Leff forsøger nemlig at skildre middelalderens åndsliv i sammenhæng med de institutioner, hvortil det var knyttet. Dette synspunkt er naturligvis ikke nyt i sig selv, men det er nyt i en oversigtsfremstilling som denne. Som ramme for fremstillingen har Leff valgt middelalderens to måske berømteste lærdomsinstitutioner: universiteterne i Paris og Oxford. Han sammenfatter selv sit forehavende på følgende måde (s. v): »I have been concerned, on the one hand, to show the connections between the academic structure – faculties, syllabuses, teaching methods, and so on – and the intellectual activities that took place within it, and, on the other, to assess what was distinctive to each university within a common urban, institutional, and doctrinal framework«.

Det må indledningsvis fastslås, at bogen i store træk tilfredsstillende løser de to opgaver, den har sat sig, men at den ikke er lige pålidelig i alle detaljer. Fremstillingen falder naturligt nok i to dele, et »institutionelt« (s. 1–184) og et »doktrinalt« afsnit (s. 185–309). Tyngdepunktet ligger klart i det første afsnit. Vi får her en fortrinlig skildring af det, man kunne kalde åndslivets sociologiske

side: universiteternes opståen og statutter, deres forhold til verdslige og gejstlige myndigheder (herunder et adækvat resumé af Aristoteles-receptionen), striden mellem tiggerordenerne og de sækulære magistre, universiteternes struktur, deres curriculum (her bør man dog til supplement rådføre sig med J. Isaac, *Le Peri hermeneias en l'Occident* (Paris 1953) og for Oxfords vedkommende med to artikler af J. Weisheipl i *Mediaeval Studies* 26 (1964) og 28 (1966)). God besked gives også om eksamensformerne og om det akademiske år. Dette afsnit kan anbefales som den vel hidtil bedste oversigt over disse emner, velafbalanceret og med et sundt jugement.

Kommer vi derimod til et andet punkt, som Leff også nævner i sin programerklæring, nemlig undervisningsmetoderne, træder visse svagheder for dagen. De forskellige undervisningsformer skildres for så vidt korrekt, men fremstillingen er et rent resumé af hvad vi allerede har vidst længe. Der gøres intet forsøg på at udbygge vor viden eller sætte den i et nyt perspektiv. Således gøres der ikke noget forsøg på at give en præcisere analyse af de normale disputationsformer ved artistfakultetet; en sådan analyse, i analogi med Glorieuxs undersøgelse af teologernes *Quodlibet*, er stadig et desideratum. Til nu foreligger kun ansatser til en sådan analyse, f. eks. i F. Pelsters artikel: *Thomas von Sutton OP i Zeitschrift für katholische Theologie* 46 (1922). Meget kunne utvivlsomt vindes ved en analyse af de talrigt overleverede *sophismata*, den litterære genre, hvor den oprindelige mundtlige form er bedst bevaret.

Leff gør heller ikke noget forsøg på at skildre de mundtlige disputationers indflydelse på den litterære form og dermed på den videnskabelige metode. Det er et væsentligt element for forståelsen af skolastiske tekster, at man erkender deres funktion i og for undervisningen. Næsten alle skolastiske tekster er direkte opstået af undervisningen og kan senere igen anvendes i undervisningen – man kan jo her finde anvendelige argumenter til en forestående disputation. Dette er hovedårsagen til, at skolastiske *quaestiones* om samme emne ofte er så forbløffende ens, og til at man derfor ikke kan lægge megen vægt på de indledende argumenter, når det gælder om at bedømme en forfatters standpunkt. Disse argumenter er nemlig – som en analyse af *sophismata* viser – slet ikke fremført af den magister, som giver svaret på problemet, men af hans studerende eller tilhørere. Det er også værd at understrege, at denne anvendelse af en »dialektisk« metode uvilkårligt medfører en bestemt holdning til argumentationen og dermed den videnskabelige metode: man lægger mere vægt på at overbevise de faktiske tilhørere end på en deduktiv sagsfremstilling. (Dette synspunkt er antydnet i to væsentlige artikler, der ægger til videre arbejde med denne sammenhæng, nemlig L. Oeing Hanhoff, *Die Methoden der Metaphysik im Mittelalter*, *Miscellanea mediaevalia* II (Berlin 1963), s. 71 ff., og A. Giuliani, *L'élément »juridique« dans la logique médiévale*, *Logique et Analyse* n. s. 6 (1963), s. 530–570). Konklusionen om dette afsnit må være, at Leff her giver os anvendelig, men ikke fyldestgørende besked.

Det »doktrinale« afsnit er nok bogens svageste. Her må jeg dog straks gøre det forbehold, at afsnittet om universitetet i Oxford og dets naturvidenskabelige indstilling er fremragende og giver en oversigt, man ikke finder magen til i andre tilsvarende fremstillinger. Derimod er afsnittet om Paris (måske bortset fra skildringen af striden om tiggerordenernes fattigdomsideal) ikke særligt

anbefalelsesværdigt. Her træder bogens svagheder for tydeligt frem: der er – og det gælder tildels for hele bogen, der synes lovlig hastigt sammenskrevet – alt for mange sjuskede og upræcise sætninger, for mange trykfejl, og for få bibliografiske oplysninger. Alvorligere er, at man i dette afsnit mærker meget lidt til den nyeste forskning. Særlig klart viser dette sig i diskussionen af den latinske »averroisme« og fordømmelsen i 1277. Disse sider kunne lige så godt være skrevet for 10 år siden med dens emfatiske fremhævelse af, at »averroismen« i virkeligheden var hedenskab. Den nyeste forskning har vist, at dette billede er alt for ensidigt. (Den bedste sammenfatning af diskussionen giver G. Fioravanti i artiklen: Boezio di Dacia e la storiografia su l'Averroismo. Studi Medievali, 3a serie, VII, fasc. 1 (Spoleto 1966), s. 283–322).

Som afslutning vil jeg anføre en række positive fejl eller grovere undladelser, stort set alle fundet i dette afsnit. Listen gør dog ikke krav på at være komplet.

S. 73: ved omtalen af peciae-systemet savner man omtale af den vigtigste monografi om emnet: J. Destrez, *La Pecia dans les manuscrits universitaires du XIIIème et du XIVème siècle*, Paris 1935.

S. 123 n. 9: For den »nye« grammatik i 12. og 13. århundrede henvises blot til Paetows fremstilling fra 1910. Det resulterer i en næsten katastrofal fejlvurdering af den middelalderlige linguistik intention på s. 124. (For litteratur til dette emne og en rimeligere vurdering må jeg henvide til min *Die Entwicklung der Sprachtheorie im Mittelalter*, 1967).

S. 123: Af Donat læste man i middelalderen kun *De barbarismo!* Det er simpelthen forkert, da a) Donatus minor stadig brugtes som lærebog i elementær latin og som sådan blev forbillede for senmiddelalderens første grammatikker på modersmålet (jvf. E. Ising, *Die Anfänge der volkssprachlichen Grammatik in Deutschland und Böhmen*, Berlin 1966) og b) Donatus maior og minor ustandseligt citeres i alle middelalderlige grammatiske tekster.

S. 139: *Liber sex principiorum* er a) ikke forfattet af Gilbertus Porretanus (L. Minuo-Paluello i *Aristoteles Latinus I*) og b) handler den (bl. a.) om de sidste 6 kategorier, ikke de første seks.

S. 141: Inddelingen af filosofien i *rationalis*, *naturalis* og *moralis* stammer ikke fra Boethius, men går i hvert fald tilbage til stoikerne og muligvis til Theophrast.

S. 141 n. 32: Det samme dokument er udførligt behandlet af Steenberghen i Siger de Brabant, *Les philosophes belges XIII*, 1942, s. 414ff.

S. 193 & 196 n.: Det er ikke rigtigt, at David af Dinants skrifter ikke er bevaret. De er udgivet af M. Kurdzialek i *Studia Mediewistyczne III* (Warszawa 1963). Fundet af teksterne er allerede offentliggjort af Birkenmajer i 1933 (*Revue neoscholastique de Louvain* 35, s. 220ff.).

S. 195: Det er for snævert at kalde Adam of Buckfield logiker. Han var Aristoteles-kommentator og har kommenteret næsten alle aristotelske skrifter, dog ikke særligt mange logiske.

S. 207: Det er forunderligt, at Leff skriver: »Shyreswoode wrote *the Syncategoremata* and *the Insolubilia*« (min fremhævning). Shyreswoodes traktater om disse emner var hverken enestående eller autoritative; for øvrigt er den nævnte traktat *De insolubilibus* næppe af Shyreswoode. Videre nævner Leff, at begge disse skrifter handler om tilsyneladende uløselige problemer (d. v. s. logiske

antinomier), men det er en sandhed med modifikation. Syncategoremata indeholder læren om de logiske funktorer; herunder behandler man ofte de logiske antinomier, der er knyttet til de logiske funktorer.

S. 231: Her gentages myten om, at Boetius de Dacia blev indkaldt for inkvisitoren Simon de Val. Denne myte bygger på en konstruktion, som er blevet tilbagevist af Dondaine (*Le manuel de l'inquisiteur 1230-1330. Archivum Fratrum Prædicatorum* 17 (1947), s. 186 ff.). Den sidste undersøgelse af problemet skyldes S. Skovgaard Jensen (*On the National Origin of the Philosopher Boetius de Dacia. Classica et Mediaevalia* 24 (1963), s. 232-241).

Disse kritiske bemærkninger må dog ikke overskygge bogens positive sider, som de blev fremhævet i anmeldelsens første del. Leffs bog giver os den hidtil bedste korte fremstilling af Pariser og Oxforders universitetets ældste historie, og en glimrende fremstilling af een side af den doktrinale udvikling ved Oxforders universitet. Man skal blot bruge bogen, og især dens sidste halvdel, med nogen forsigtighed og skepsis over for detaljerne.

JAN PINBORG

Norges nedgang. Senmiddelalderen. Norske historikere i udvalg. Med bidrag fra danske og svenske forskere. IV. Ved ANDREAS HOLMSEN og JARLE SIMENSEN. Oslo, Universitetsforlaget, 1968. 419 s. 15 no. kr.

Som det fjerde bind »norske historikere i udvalg« har professor Holmsen og videnskabelig assistent Jarle Simensen udsendt dette om Norges nedgang i senmiddelalderen, et emne der i mere end hundrede år har optaget sindene. Den umiddelbare anledning til dette initiativ er vel nok de utilstrækkelige biblioteksressourcer, som har været en hindring for enhver universitetsundervisning, men udvalget af afhandlinger tegner samtidig den ofte meget indgående og intense debat i norsk historieforskning i skarp profil.

Bogen indledes med et udvalg af diskussionen om unionspolitikken med repræsentanter af meget forskellig type fra alle tre lande (fra Danmark Henry Bruun og Aksel E. Christensen). Dette afsnit afrundes af Johan Schreiners fastholden af (s. 97), at man ikke bør »ignorere slike trekk . . . som synes å vitne om en særnorsk politikk overfor unionskongedømmet« efter Skyum-Nielsens påvisning af, at vi ikke med sikkerhed kan afvise, at norske stormænd deltog i beseglingen af unionsudkastet 1397. Tilsvarende aftrykkes Halvdan Kohts meget anerkendende – men samtidig stadig søgende – vurdering af dr. Bruuns undersøgelse af Kalundborg-vidissen 1425, der »førte . . . unions-brevet frå Kalmar som ei levande makt inn i det politiske livet«, hvorledes dets aktuelle funktion end skal tolkes (s. 102). Debatten holdes stadig åben.

Diskussionen ledes derefter over i Norges »indre politikk og organisasjon« i senmiddelalderen; linierne føres fra Mikael Lies studier 1907 over »lensprincippet i Norden« frem til helt centrale, moderne studier som Jens Arup Seips behandling af lagmandsinstitutionen og lagtinget og Lars Hamres fremstilling af den norske ærkebispes stol i senmiddelalderen. Nedbrydningen af den selvstændige norske retsorganisation og dens grundlag i stænderorganisationen og ærkebispesædets kamp mod den hastigt voksende danske kongemagt (og dens repræsentanter) bliver her ganske naturligt hovedmotivet.